

УДК 658.14(045)

Громова А.Є.*асистент кафедри фінансів**Вінницького торговельно-економічного інституту**Київського національного торговельно-економічного університету***Кровіцка Я.А., Надобних О.О.***студенти обліково-фінансового факультету**Вінницького торговельно-економічного інституту**Київського національного торговельно-економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

FEATURES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES UNDER FINANCIAL RESOURCES LIMITED

АНОТАЦІЯ

У сучасних умовах вітчизняні підприємства змушені працювати в умовах обмеженості ресурсів, особливо фінансових. На разі недостатня увага приділяється визначенню теоретичних засад функціонування механізму забезпечення фінансовими ресурсами діяльності й економічного розвитку промислових підприємств. Виробники йдуть на ризик, залучаючи не лише власні, а й залучені кошти, намагаючись вижити та підтримати конкурентоспроможність своєї діяльності. Під тиском зовнішніх факторів за останні три роки промислові підприємства масово згортають свою діяльність, тому основним завданням підтримання функціонування національного малого та середнього бізнесу є вироблення чіткого механізму фінансової стабілізації.

Ключові слова: фінансові ресурси, власні кошти, кредиторська заборгованість, фінансова стійкість, механізм фінансової стабілізації.

АННОТАЦИЯ

В современных условиях отечественные предприятия вынуждены работать в условиях ограниченности ресурсов, особенно финансовых. Сейчас недостаточное внимание уделяется определению теоретических основ функционирования механизма обеспечения финансовыми ресурсами деятельности и экономического развития промышленных предприятий. Производители идут на риск, привлекая не только собственные, но и привлеченные средства, пытаются выжить и поддержать конкурентоспособность своей деятельности. Под давлением внешних факторов за последние три года промышленные предприятия массово сворачивают свою деятельность, поэтому основной задачей поддержания функционирования национального малого и среднего бизнеса является выработка четкого механизма финансовой стабилизации.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, собственные средства, кредиторская задолженность, финансовая устойчивость, механизм финансовой стабилизации.

ANNOTATION

In modern terms, domestic enterprises are forced to work with limited resources, especially financial. Currently, insufficient attention is paid to the theoretical definition of rules for the mechanism to provide financial resources and economic development of industrial enterprises. Manufacturers take risks, involving not only our own but borrowed funds, trying to survive and support the competitiveness of its activities. Under pressure from external factors during the last three years industry massively curtail their activities. Therefore, the main task of maintaining a national small and medium business is to develop a clear mechanism for financial stabilization.

Keywords: financial resources, own funds, accounts payable, financial stability, financial stabilization mechanism.

Постановка проблеми. Труднощі формування фінансових ресурсів промислових підприємств пов'язані з:

- особливостями організації виробничо-господарської і фінансової діяльності підприємств;
- державною регуляторною політикою щодо формування фінансових ресурсів підприємств, вплив якої зростає за умов державної монополії на виробництво продукції.

Підприємства недостатньо забезпечені фінансовими ресурсами через відсутність та недостатність відповідних джерел їх формування. Значна кількість підприємств є збитковими. Залучення банківських кредитів супроводжується зростанням плати за їх використання, що призводить до збільшення операційних витрат та збитковості підприємств.

Тому кожному суб'єктові господарювання необхідно раціональніше використовувати свої ресурси, зменшити кількість кредитів і зобов'язань. А державі необхідно, особливо в даних умовах, забезпечити сталість економіки та покращити нормативну базу, що дозволить підприємствам бути захищеними і функціонувати навіть в кризових ситуаціях. Низький рівень фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні пов'язаний з тим, що країна має недостатній досвід функціонування ринкової економіки, зокрема, розвитку малого підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами займаються такі науковці, як І. Гнеушева, В. Джунковський, Г. Карчевська, Д. Матвійчук, Л. Меренкова, Н. Михаліцька, А. Семенов, В. Смачило та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В науковій літературі відсутня єдність думок із приводу класифікації методів управління фінансовими ресурсами підприємства. Кожен суб'єкт господарювання самостійно обирає методіку, способи, механізми залучення додаткових коштів та збільшення обсягу власних надходжень. Нині перевага надається другому, що і є основною помилкою, адже, використовуючи лише прибуток від власної діяльності, підприємці не мають ніякої підтримки з боку інвесторів, держави,

банківської сфери та більш досвідчених іноземних компаній. Але саме в цьому і полягає проблема залучення додаткових коштів, адже із-за нестабільної політичної ситуації в державі страждає банківська сфера, йде відтік капіталу, спостерігається відсутність інвесторів та стрімко зростає податкове навантаження на фізичних та юридичних осіб, а отже, падає купівельна спроможність споживачів продукції.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану функціонування суб'єктів господарювання та формулюванні механізму покращення одного з головних факторів – фінансової забезпеченості промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах одним з найважливіших факторів, що зумовлює масштаби і темпи розвитку промислового підприємства, є обсяг і структура фінансових ресурсів у розпорядженні підприємства.

Фінансові ресурси – загальна сума власного, позиченого й залученого капіталу, що використовується підприємствами для формування своїх активів і здійснення виробничо-господарської діяльності з метою одержання прибутку [6, с. 39].

До створення підприємства засновники визначають необхідний розмір фінансових ресурсів, який обмежується: видом фінансово-господарської діяльності та обсягом виробництва і продажу; законодавчо зафіксованим мінімальним розміром статутного фонду [1, с. 197–198]. Тому, аби мати ефективне, конкурентостійке та податково спроможне підприємство, необхідно здійснювати виважене управління його діяльністю та фінансовими ресурсами.

Управління фінансовими ресурсами може бути спрямоване на досягнення таких цілей:

– виживання та лідерство фірми в умовах конкурентної боротьби;

– уникнення банкрутства і великих фінансових невдач;
– збільшення ринкової вартості фірми;
– зростання обсягів виробництва та реалізації;
– збільшення прибутку при зменшенні витрат;
– забезпечення рентабельної діяльності і т.д. [5, с. 264].

Зобразимо систему поділу методів управління фінансовими ресурсами промислових підприємств на традиційні та прогресивні (табл. 1).

Підприємство розпоряджається не всіма грошовими коштами, які воно одержує. Так, у складі виручки від реалізації продукції підприємству надходять суми акцизного податку, податку на додану вартість, котрі підлягають внесенню в бюджет. Частина грошових надходжень, яка залишилась, формує дохід та чистий прибуток. Саме завдяки наявності необхідної кількості фінансових ресурсів підприємство отримує доступ до потрібних земельних, матеріальних, трудових, інтелектуальних ресурсів тощо [2, с. 14]. Аналіз літературних джерел дозволив розробити систему елементів економічного механізму управління фінансовими ресурсами промислових підприємств (табл. 2).

Власні фінансові ресурси формуються з власних джерел фінансування. Вони утворюються вже під час організації підприємства при формуванні його статутного капіталу. Підвищення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств. Висока питома вага залучених коштів ускладнює фінансову діяльність підприємства та потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивідендів на акції, доходів на облігації, зменшує ліквідність балансу підприємства, підвищує фінансовий ризик. Однак потрібно врахувати, що власний капітал обме-

Таблиця 1

Методи управління фінансовими ресурсами промислових підприємств

Традиційні	
Збільшення власного капіталу	одержання підприємством фінансової допомоги на безповоротній основі
	одержання підприємством внесків до статутного фонду від засновників та акціонерів
	одержання підприємством додаткового прибутку від господарської діяльності
	одержання підприємством податкових пільг
Збільшення позичкового капіталу	одержання підприємством банківського кредиту
	одержання підприємством товарного кредиту
	одержання підприємством фінансової допомоги на зворотній основі
Прогресивні	
Збільшення власного капіталу	розміщення депозитарних розписок на міжнародних фінансових ринках
	розміщення похідних цінних паперів на акції підприємства
Збільшення позичкового капіталу	розміщення корпоративних облігацій підприємства на національному та міжнародному ринках
	одержання підприємством вексельного комерційного кредиту
	одержання позичкового капіталу за операціями «репо»
Оптимізація структури активів	дисконтування дебіторської заборгованості підприємства
	застосування товаророзпорядчих цінних паперів
	одержання підприємством основних засобів у лізинг

Джерело: [1, с. 197–198]

жений у розмірах, тому фінансування діяльності підприємства тільки за рахунок власних коштів не завжди вигідне, особливо коли виробництво має сезонний характер [6, с. 264]. Фінансові ресурси підприємства утворюють за рахунок таких джерел (табл. 3).

Таблиця 2
Елементи економічного механізму управління фінансовими ресурсами

Елементи	Зміст
Методи	регулювання, планування, прогнозування контролю
Важелі	ставки податків, норми і порядок нарахування, амортизаційні відрахування, відсоткова ставка, курси цінних паперів, застава, курси валют, обсяги державних закупівель, розмір дотацій і субсидій, умови доступу на ринок
Інструменти	прибуток, податки, лізинг, інвестиції, цінні папери, державні закупівлі, амортизаційні відрахування, кредит, факторинг, валютні цінності, дотації, субсидії, субвенції
Забезпечення	нормативно-правове забезпечення, інформаційне забезпечення
Фінансова політика	дивідендна політика, політика управління, інвестиційна політика, амортизаційна політика

Джерело: [7, с. 265]

Таблиця 3
Джерела формування фінансових ресурсів

Власні та прирівняні до них	Позичені й залучені
1. Статутний фонд	1. Кредити банків 2. Поворотна фінансова допомога 3. Надходження коштів від емісії облігацій та інших видів цінних паперів
2. Додатковий капітал	
3. Резервний капітал	
4. Цільове фінансування	
5. Нерозподілений прибуток	
6. Амортизаційні відрахування	
7. Кредиторська заборгованість (сталі пасиви)	

Джерело: [9, с. 375]

Фінансові ресурси виступають найбільш мобільними з-поміж інших елементів ресурсної бази, що в умовах мінливості та постійних змін зовнішнього середовища підприємства виступає ключовим фактором ефективності господарської діяльності та є важливою передумовою прискорення темпів інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств [1, с. 197–198]. Розглянемо детальніше структуру фінансових ресурсів промислових підприємств України за останні п'ять років (табл. 4).

Дослідження забезпечення фінансовими ресурсами українських промислових підприємств показали, що частка власних фінансових ресурсів за останні п'ять років знижується, хоча воно є не досить значним: у 2014 р. порівняно з 2010 р. частка власних фінансових ресурсів знизилась на 0,39 млн. грн., а порівняно з 2013 р. – на 0,01 млн. грн., що показано на рис. 1.

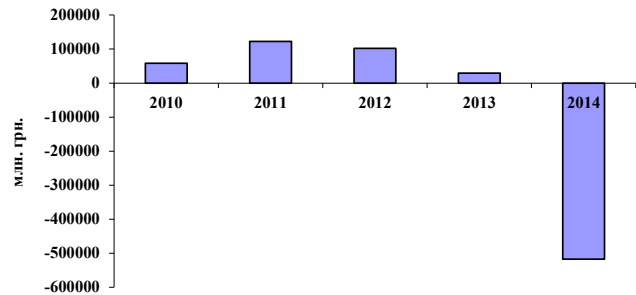

Рис. 1. Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності за 2010–2014 рр. [10]

З даного рисунку видно, що простежується тенденція збиткової діяльності українських підприємств. За січень-червень цей показник становить -224 451,2 млн. грн. Для покриття збитків від здійснення економічної діяльності підприємствам необхідно раціонально використовувати власні фінансові ресурси і можливості для залучення короткострокових банківських кредитів для фінансування поточної діяльності за умови постійного зростання прибутку.

Динаміка зміни кількості виробничо-господарських підприємств на території України за останні три роки наведена у таблиці 5.

За допомогою проведених розрахунків було визначено, що за три роки, а саме з 2012 по 2014 р., середня кількість підприємств становить 1 751 453. Середній абсолютний приріст за кожним роком дорівнює 166 017. Щодо темпу росту, то його середній показник дорівнює 1,09, в відсотках це означає, що за кожен рік в середньому кількість юридичних осіб України збільшується на 9,89%. Звідси бачимо, що підприємства у зв'язку з політичною ситуацією, неспроможністю сплати податків, відсутністю прибутку та зростанням інфляції все ж знаходять ресурси і продовжують свою діяльність.

Загалом, у 2015 р. найбільше підприємств у таких галузях: 202 030 – приватних підприємств, 478 786 – товариств з обмеженою відповідальністю,

102 320 – органів влади, організацій (установ, закладів), а найменше: 33 казенних підприємства, 66 консорціумів та 72 недержавних пенсійних фонди [10].

Аби покращити ситуацію діяльності вітчизняних підприємств, необхідно застосовувати раціональне управління фінансовими ресурсами підприємств, яке включає такі етапи:

- виявлення та формулювання проблеми чи задачі управління фінансовими ресурсами підприємств, що повинна бути вирішена на базі використання минулого досвіду та наявних даних;
- прийняття управлінського рішення щодо використання фінансових ресурсів та його реалізація;
- аналіз результатів прийнятого рішення з погляду можливих способів його модифікації чи зміни, а також врахування його результатів

у процесі нагромадження досвіду, який може бути використаний у майбутньому [1, с. 199].

Для аналізу забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами доцільно впровадити їх діагностику, в процесі якої необхідно виявити рівень забезпеченості власними і позиковими коштами, тобто фінансову стійкість, а також ефективність їх використання. Для цього необхідно визначити:

- показники координації фінансових ресурсів;
- абсолютні показники та тип фінансової стійкості підприємства;
- відносні показники фінансової стійкості підприємства;
- показники ділової активності [3, с. 139].

Характеризуючи показники координації фінансових ресурсів, варто відзначити, що вони відображають співвідношення джерел їх формування та співвідношення напрямків використання.

Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантуються наявність власних коштів, стабільна продуктивність і забезпечується процес розширеного відтворення.

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами, можна назвати такі типи фінансової стійкості підприємства:

1) абсолютна стійкість (зустрічається на практиці

дуже рідко, коли власні оборотні кошти забезпечують запаси й витрати);

2) нормальна фінансова стійкість (коли запаси й витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами);

3) нестійкий фінансовий стан (коли запаси й витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат);

4) кризовий фінансовий стан (запаси й витрати не забезпечуються своїми джерелами, і

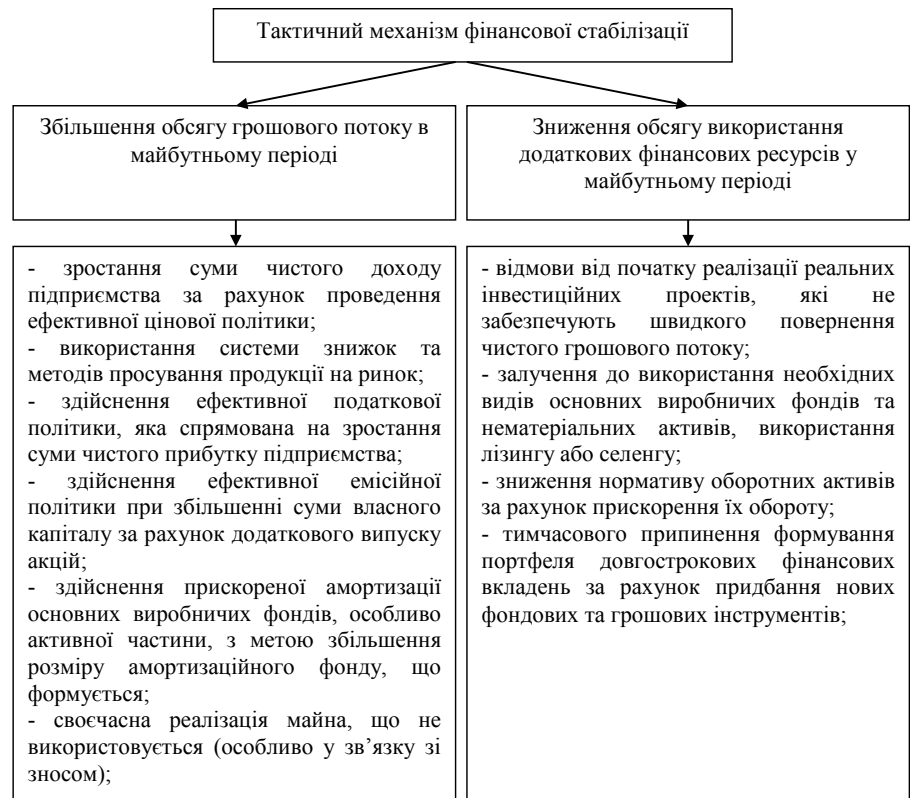

Рис. 2. Основні заходи тактичного механізму фінансової стабілізації [8, с. 98]

Таблиця 4

Структура фінансових ресурсів у 2010–2014 рр. (млн. грн.)

Показники	Роки					Абсолютне відхилення	
	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2010	2014/2013
Частка власних фінансових ресурсів	34,53	34,82	33,92	35,15	34,14	- 0,39	- 0,01
Частка залучених фінансових ресурсів	65,47	65,18	66,08	64,85	65,86	0,39	0,01

Джерело: [10]

Таблиця 5

Розрахунок показників динаміки юридичних осіб України за 2012–2014 рр.

Рік	Юридичні особи	Абсолютний приріст		Коефіцієнт зростання		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% на кількість юридичних осіб (А%)
		Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	
2012	1600127	-	-	-	-	-	-	-
2013	1722070	121943	121943	1,08	1,08	7,621	7,621	16001,27
2014	1932161	332034	210091	1,21	1,12	20,750	12,200	17220,7
В сер-му	1751453	166017	1,099	9,89	-			

Джерело: [10]

підприємство знаходиться на межі банкрутства) [4, с. 92].

Відносні показники фінансової стійкості об'єднуються у три групи: показники ступеня фінансової незалежності, показники стану оборотних активів, показники стану основного капіталу.

Для проведення повного аналізу фінансових ресурсів необхідно оцінити ефективність та інтенсивність їх використання. Доцільним є розрахунок показників ділової активності, які можна поділити на дві групи: коефіцієнти оборотності фінансових ресурсів, строки погашення заборгованості [5, с. 350].

Основні заходи зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, а також збільшення суми грошових активів в поточному періоді представлені на рис. 2.

Таким чином, слід зробити висновок, що завдання вітчизняних суб'єктів господарювання – не просто вижити, а й досягти успіху в ринкових умовах. Насамперед це залежить від ефективності механізму створення та управління наявними фінансовими ресурсами. Перевірити результат належного функціонування підприємства можливо за допомогою відповідних розрахунків.

Висновки. Отже, до фінансових ресурсів слід відносити сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні держави, муніципальних утворень, окремих суб'єктів господарювання та домогосподарств (населення), що призначені для фінансування розширеного відтворення та виконання різноманітних фінансових зобов'язань.

У сучасних умовах саме фінансові ресурси слід розглядати як найбільш дефіцитний ресурс для вітчизняних підприємств, нестача якого гальмує загальний розвиток та зумовлює слабшання інших елементів ресурсної бази суб'єктів господарювання. Відзначимо, що фінансові ресурси використовуються на всіх етапах операційного циклу суб'єктів господарювання, а також здійснюють забезпечення та обслуговування інвестиційної та фінансової діяльності.

Загалом, незважаючи на ряд факторів в державі, економічну ситуацію, підприємства все ж знаходять сили для подальшого функціонування. Першочерговою нині є проблема врегулювання бойових дій на сході України. Надалі для виправлення ситуації необхідно створювати умови, які дозволять збільшити надання промисловим підприємствам державних позик, сприятимуть розширенню банківського кредитування, а також удосконалення джерел фінансових ресурсів промислових підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богма О.С., Павлова А.С. Особливості управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств / О.С. Богма, А.С. Павлова // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1 (13). – С. 195–199.
2. Капша Н.В. Особливості формування фінансових ресурсів малих підприємств / Н.В. Капша, А.О. Вікнянська // Міжнародний збірник наукових праць. – 2014. – № 3. – С. 10–14.
3. Карчевська Г.Г. Діагностика фінансового забезпечення в процесі управління підприємством / Г.Г. Карчевська // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2011. – № 5. – С. 137–142.
4. Михаліцька Н.Я. Шляхи відновлення фінансової стійкості підприємств в умовах кризового розвитку / Н.Я. Михаліцька // Придніпровський науковий вісник. – 2011. – № 22. – С. 90–94.
5. Мних Є.В. Економічний аналіз: [навч. посіб.] / Є.В. Мних. – К.: Знання, 2011. – 630 с.
6. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: [підручник] / О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 504 с.
7. Пічка А.М. Економічний механізм управління фінансовими ресурсами суднобудівного і судноремонтного підприємства / А.М. Пічка // Економіка підприємства. – 2014. – № 9. – С. 262–269.
8. Смірнова Т.О. Фінансова стійкість підприємства / Т.О. Смірнова, К.К. Усатюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.11. – С. 96–101.
9. Федосов В. Теорія фінансів: [навч. посіб.] / В. Федосов. – К.: Цул, 2010. – 572 с.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.